

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС»

**здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право
Таргоній Юлії Ярославівни**

1. Актуальність теми дисертації.

З метою гармонізації національної системи корпоративного управління із відповідними стандартами Європейського Союзу, у національне правове поле було запроваджено договір рахунка умовного зберігання (ескроу), який став одним із найсучасніших елементів вітчизняної системи зобов'язань. Механізм ескроу вдало поєднує в собі гарантії виконання зобов'язань контрагентом при одночасній мінімізації ризиків і втрат у разі порушення або невиконання ним зобов'язань. Він набув частого застосування в європейській та американській діловій практиці через свою зручність і високу рентабельність у використанні при проведенні розрахунків.

У законодавство України було впроваджено процедури сквіз-аут та сел-аут, та, водночас, новий вид банківських рахунків – рахунки ескроу, які почали використовуватися для здійснення розрахунків у рамках цих процедур. Дослідження досвіду застосування договору рахунка ескроу в країнах ЄС та США доводить доцільність та ефективність цього правового механізму для широкого кола цілей.

Упровадження механізму ескроу в Україні є особливо актуальним в умовах сьогодення також у контексті залучення іноземних інвесторів. У контексті відбудови економіки України після війни, напрацювання ефективного механізму для ширшого залучення іноземних інвесторів є особливо доречним та своєчасним.

Дисертаційне дослідження є першим комплексним дослідженням договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в Україні. Проблеми правового регулювання, неоднозначне тлумачення окремих правових норм, відтак, неоднакова судова практика у вирішенні спорів щодо захисту прав учасників правовідношення із договору рахунка умовного зберігання (ескроу), а також обмежений характер інституту ескроу в порівнянні із тим, який функціонує у країнах ЄС, безпосередньо свідчать про необхідність пошуку шляхів вирішення існуючих проблем та актуальність обраної теми.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою Радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 43/12 від 06 грудня 2017 року).

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямками університету та кафедри.

Наукове дослідження проведено у рамках науково-дослідних робіт кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності» на 2016-2018 рр. (Номер державної реєстрації 0116U001651), «Новелізація законодавства України у сфері інтелектуальної власності та його гармонізація з правом Європейського Союзу» на 2019-2021 рр. (Номер державної реєстрації 0119U002408), «Національні та світові стандарти правової охорони інтелектуальних, інформаційних та корпоративних прав» 2022-2024 рр. (Номер державної реєстрації 0122U200301).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Дисертаційна робота є комплексною, завершеною науковою працею, яка виконана здобувачем самостійно. Викладені в дисертації висновки, рекомендації та положення наукової новизни отримані на підставі особистих наукових досліджень автора. Всі опубліковані наукові праці, окрім однієї (тези доповіді на тему «Застосування договору рахунка умовного зберігання (ескроу) при купівлі нерухомості в Україні як інструмент для захисту прав та інтересів учасників правовідносин» на конференції «Права людини та публічне врядування в сучасних умовах», що відбулася 10 червня 2022 року у Чернівцях, що було виконано в співавторстві з науковим керівником - Яворською О.С.), виконані дисертантом без участі співавторів.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій.

Результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими та достовірними, оскільки одержані із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Відповідні результати багаторазово апробовано у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях та науковому семінарі, а також перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

У дисертації:

Уперше:

1. Визначено поняття договору рахунка умовного зберігання (ескроу): договір рахунка умовного зберігання (ескроу) – це тристоронній договір між клієнтом (боржником за основним зобов'язанням), бенефіціаром (кредитором за основним

зобов'язанням та отримувачем коштів з рахунка ескроу) і банком, або двосторонній договір між клієнтом та банком на користь бенефіціара, згідно якого клієнт передає на зберігання банку кошти для виконання зобов'язання клієнта щодо їх передання іншій особі (бенефіціару), а банк зобов'язується зберігати ці кошти і передати їх бенефіціару (бенефіціарам) чи іншій особі, за умови настання визначеної/визначених у договорі підстави/підстав.

2. На основі аналізу чинного законодавства України, доктринальних підходів встановлено, що договору рахунка умовного зберігання (ескроу) притаманні такі ознаки: 1) тристоронній або двосторонній; 2) консенсуальний; 3) публічний; 4) здебільшого, укладається за приєднанням до пропонованих умов; 5) фідучіарний; 6) строковий (для договору рахунка ескроу в цінних паперах та договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для розрахунків у рамках процедури сквіз-аут, а також у тих випадках, коли сторони за взаємною згодою погодили строк як умову договору); 7) відплатний (у тих випадках, коли сторони за взаємною згодою погодили винагороду як умову договору).

3. Аргументовано необхідність законодавчого закріплення строку як істотної умови договору рахунка умовного зберігання (ескроу), а також встановлення граничного строку договору 10 років, якщо він не визначений сторонами, та запропоновано доповнити норму ст. 1076¹ ЦК України відповідними положеннями.

4. Обґрунтовано, що у випадку ліквідації банку, грошові кошти, розміщені на рахунку умовного зберігання (ескроу), не включаються до ліквідаційної маси банку. Кошти з рахунку умовного зберігання (ескроу) повертаються володільцю рахунку (клієнту) незалежно від того, чи він є фізичною особою, фізичною особою-підприємцем чи юридичною особою.

Удосконалено:

1. Положення про те, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) виконує забезпечувальну функцію щодо виконання основного договору, оскільки він відкривається для здійснення розрахунків за основним зобов'язанням, проте, не є видом забезпечення виконання зобов'язання. На підставі аналізу ознак і функцій договору рахунка умовного зберігання (ескроу), проведено його розмежування з видами забезпечення виконання зобов'язання. Встановлено, що визнання недійсним договору, укладення якого зумовило необхідність укладення договору рахунка умовного зберігання (ескроу), не буде означати недійсність останнього, тож зобов'язання із договору рахунка умовного зберігання (ескроу) не є акцесорним.

2. Класифікацію договору рахунка умовного зберігання (ескроу):

I. *Залежно від об'єкта договору:* 1) договори, об'єктом яких є грошові кошти; 2) договори, об'єктом яких є цінні папери; 3) договори, об'єктом яких є частки у статутному капіталі товариства;

II. *Залежно від кількості сторін*: 1) договори, сторонами яких є володілець рахунку та банк або депозитарна установа чи Центральний депозитарій; 2) договори, сторонами яких є володілець рахунку, банк або депозитарна установа чи Центральний депозитарій та бенефіціар (бенефіціари);

III. *Залежно від необхідності перевірки настання підстав для перерахування коштів бенефіціару або вказаній ним особі або для повернення коштів володільцю рахунку*: 1) договори, згідно яких на банк чи депозитарну установу чи Центральний депозитарій покладено обов'язок перевірки настання таких підстав; 2) договори, згідно яких обов'язок перевірки настання таких підстав покладено на третю особу; 3) договори, згідно яких обов'язок перевірки настання таких підстав не встановлено, натомість, банк перевіряє документи, надані бенефіціаром чи іншою особою на відповідність умовам договору рахунку умовного зберігання (ескроу) виключно за зовнішніми ознаками;

IV. *Залежно від можливості розпоряджатися коштами на рахунку умовного зберігання (ескроу)*: 1) договори, згідно яких ні володілець рахунку, ні бенефіціар не мають права розпоряджатися грошовими коштами, що на ньому знаходяться; 2) договори, згідно яких передбачена можливість розпоряджання грошовими коштами на рахунку ескроу володільцем рахунку або бенефіціаром із можливим встановленням обмеження щодо такого розпоряджання;

V. *Залежно від порядку зарахування коштів на рахунок умовного зберігання (ескроу)*: 1) договори, згідно яких передбачено одноразове зарахування коштів; 2) договори, згідно яких передбачено періодичне зарахування коштів в порядку, встановленому договором

VI. *Залежно від порядку перерахування коштів, що знаходяться на рахунку умовного зберігання (ескроу), бенефіціару (бенефіціарам) чи вказаній ним (ними) особі (особам)*: 1) договори, згідно яких передбачено одноразове перерахування коштів; 2) договори, згідно яких передбачено перерахування коштів частинами, залежно від настання зазначених у договорі підстав.

VII. *Залежно від того, чи сплачується винагорода банку за відкриття та обслуговування рахунку умовного зберігання (ескроу)*: 1) відплатні; 2) безвідплатні.

3. Положення про доцільність закріплення у законі мінімального розміру пені, який є допустимим для встановлення у договорі рахунку умовного зберігання (ескроу) за порушення строків зарахування банком коштів на рахунок від володільця рахунку (клієнта) та за порушення строків виплати коштів з рахунку бенефіціарам. Запропоновано доповнити норму ч. 6 ст. 86 Закону України «Про платіжні послуги» відповідним положенням та викласти її у такій редакції: «Надавач платіжних послуг у разі порушення строків виконання платіжних операцій, передбачених цим Законом або договором про надання платіжних послуг, зобов'язаний сплатити користувачу пеню в розмірі 0,1 відсотка суми простроченого платежу за кожний день прострочення, але не більше 10 відсотків

суми платіжної операції, якщо інший розмір пені не обумовлений договором про надання платіжних послуг. У випадку укладення договору рахунка умовного зберігання (ескроу), мінімальний допустимий розмір пені, що сплачується користувачу за порушення строків виконання платіжних операцій, складає 0,08 відсотка суми простроченого платежу за кожен день прострочення».

4. Обґрунтування доцільності надання банку повноважень у випадку виявлення у документах за зовнішніми ознаками невідповідностей у даних бенефіціара, щодо прийняття від нього додаткових документів, що давали би можливість пересвідчитися у достовірності або недостовірності даних та зробити висновок про наявність або відсутність технічної помилки, та запропоновано внести відповідні зміни до ч.2 ст. 1076³ ЦК України, а саме, викласти її у наступній редакції: *«якщо банк вважає, що надані документи не відповідають умовам договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за зовнішніми ознаками або іншим вимогам, встановленим договором рахунку умовного зберігання (ескроу), банк зобов'язаний відмовити відповідній особі у перерахуванні грошових коштів з наданням письмового повідомлення із зазначенням причин відмови протягом п'яти робочих днів з дня отримання документів для перерахування коштів, що знаходяться на рахунку умовного зберігання (ескроу), якщо інше не передбачено договором рахунку умовного зберігання (ескроу). У випадку виявлення невідповідностей у даних у документах за зовнішніми ознаками, при вирішенні питання про можливість технічної помилки, банк може приймати від відповідної особи додаткові документи, які б підтверджували достовірність даних».*

Дістало подальшого розвитку:

1. Обґрунтування історико-правових аспектів становлення та динаміки правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в законодавстві України. Встановлено, що станом на сьогодні відносини з договору рахунка умовного зберігання (ескроу) врегульовані ЦК України та Законом України «Про АТ». У різні періоди пропонувалися проекти законів щодо розширення сфери застосування договору рахунка умовного зберігання (ескроу), які не були прийняті. З урахуванням зарубіжного досвіду, договір рахунка умовного зберігання (ескроу) має широкі перспективи для застосування, тому доцільним є розширення сфери його правового регулювання із відповідним законодавчим забезпеченням.

2. Положення про те, що правова природа договору рахунка умовного зберігання (ескроу) суттєво відрізняється від агентського договору та договору зберігання. Ескроу-агент завжди діє в інтересах двох принципалів – клієнта (володільця рахунка) та бенефіціара, в той час як згідно концепції агентського договору, правовідносини між агентом та довірительом, а також агентом та третіми особами повинні бути чітко розмежовані. Розмежувальними ознаками між договором рахунка умовного зберігання (ескроу) та договором зберігання (в тому

числі, професійним зберігачем) є мета договору, а також те, що об'єкт договору зберігання обов'язково повертається особі, яка передала його на зберігання – поклажадавцю, в той час коли об'єкт договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за умови досягнення мети договору передається бенефіціару, а не володільцю рахунку (клієнту). Також об'єкт договору зберігання може бути визначений як індивідуальними, так і родовими ознаками, а об'єкт договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в Україні завжди є визначеним родовими ознаками.

3. Положення про те, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) має схожі риси із такою формою розрахунків, як акредитив, проте їх правова природа має суттєві відмінності. І договір рахунка умовного зберігання (ескроу), і акредитив передбачають перерахування грошових коштів, що містяться на банківському рахунку, бенефіціару за умови настання певних обставин. Проте, розрахунки за акредитивом переважно вимагають залучення двох банків: виконуючого банку та банку-емітента (однак можливим є залучення лише одного банку-емітента), в той час як за договором ескроу завжди потрібен тільки один банк, який виконує роль посередника між бенефіціаром (бенефіціарами) та володільцем рахунку. За акредитивом бенефіціар має статус виключно третьої особи, а договір рахунка умовного зберігання (ескроу) в класичному форматі є тристороннім правовідношенням. Також відкличний акредитив може бути змінений або анульований банком-емітентом у будь-який час без попереднього повідомлення одержувача грошових коштів, в той час як зміни до договору рахунка умовного зберігання (ескроу), крім тих, які не обмежують права бенефіціара, вносяться виключно за умови надання письмової згоди на такі зміни бенефіціаром. Проте, в цьому контексті прослідковується схожість договору ескроу із безвідкличним акредитивом – він може бути анульований або його умови можуть бути змінені лише за згодою на це одержувача грошових коштів.

4. На основі комплексного дослідження застосування інституту ескроу в праві ЄС, доводи про доцільність використання позитивного зарубіжного досвіду та ширшого впровадження договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для здійснення розрахунків між покупцями об'єктів незавершеного будівництва та забудовниками; положення про те, що у цьому контексті доцільним може бути запозичення досвіду Австрії та внесення у майбутньому в законодавство України положень про те, що для підтвердження завершення кожного конкретного етапу будівництва ескроу-агент повинен залучати незалежних кваліфікованих інженерів або сертифікованих експертів.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

1. Таргоній Ю.Я. Ознаки договору умовного зберігання (ескроу) за законодавством України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного

законодавства України. № 60 (2022). С. 175–183. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.60.175-183>

2. Таргоній Ю. Ескроу-агент як сторона договору рахунка умовного зберігання (ескроу). Актуальні проблеми правознавства. Вип. 2(34). 2023. С. 142–147. DOI:10.35774/app2023.02.142

3. Таргоній Ю. Бенефіціар як учасник правовідношення, що виникає із договору рахунка умовного зберігання (ескроу). Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2023. Випуск 77. С. 119–125. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.77.119>

4. Таргоній Ю.Я. Розірвання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) та ліквідація банку, в якому він відкритий, як підстави його припинення згідно законодавства України. Аналітично-порівняльне правознавство. № 01, 2024. С. 239-242. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.41>

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо.

1. Попович¹ Ю. Я. Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством країн ЄС, США та його становлення за законодавством України. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та ІТ права: друга всеукраїнська наук.-практ. конф., м. Львів, 27-28 жовтня 2017 р. Львів, 2017. С. 220-223.

2. Попович Ю. Сторони договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та країн ЄС. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ХХІV звітної наук.-практ. конф. Частина 1., м. Львів, 7–8 лютого 2018 р. Львів, 2018. С. 210 – 212.

3. Таргоній Ю.Я., Яворська О.С. Застосування договору рахунка умовного зберігання (ескроу) при купівлі нерухомості в Україні як інструмент для захисту прав та інтересів учасників правовідносин. Права людини та публічне врядування в сучасних умовах. Матеріали V міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 10 червня 2022 р. Чернівці, 2022. С. 263-265.

4. Таргоній Ю. Сторони договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України, країн ЄС та США. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ХХІХ звітної наук.-практ. конф. Частина 1, м. Львів, 2–3 лютого 2023 р. Львів, 2023. С. 232-235.

5. Таргоній Ю. Я. Європейський досвід правового регулювання договору рахунку ескроу. Договір рахунку ескроу за законодавством Швейцарії та Німеччини. Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник тез наукових доповідей ХVІІІ Міжнар. Наук.-практ. конф. Молодих учених, м. Луцьк, 21 квіт. 2023 р. Луцьк, 2023. С. 165 – 168.

¹ Попович – тут і далі дівоче прізвище здобувачки Таргоній Ю. Я.

6. Таргоній Ю. Правове регулювання договору рахунку ескроу за законодавством Франції. Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали ХХІІ Міжнар. студентсько-аспірантської наук. конф., м. Львів, 28 квітня 2023 р. Львів, 2023. С. 70 – 72.

7. Таргоній Ю. Застосування договору рахунку умовного зберігання (ескроу) для здійснення розрахунків між фізичними особами в Україні. Актуальні шляхи вдосконалення українського законодавства: збірн. тез наук. доповідей і повідомлень ХVІІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. вчених, практикуючих юристів, аспірантів та студентів, м. Харків, 18 листопада 2023 р. Харків, 2023. С.225-228.

8. Таргоній Ю.Я. Банк як сторона договору рахунку умовного зберігання (ескроу) за законодавством України. Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики: Матеріали ХVІ міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 21 грудня 2023 р. Львів – Торунь, 2023. С. 178-18. 1 DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-43>

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати.

У дисертаційній роботі, на основі аналізу законодавства, судової практики та наукової літератури, здійснено комплексне наукове дослідження договору рахунку умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС, виявлено та проаналізовано основні теоретичні та практичні проблеми, що стосуються договору рахунку умовного зберігання (ескроу) та подано пропозиції щодо запозичення із законодавчого досвіду країн ЄС найбільш ефективні механізми його правового регулювання.

Сформульовані в дисертаційній роботі положення, висновки та рекомендації можуть бути використані при викладанні курсів «Корпоративне право», «Акціонерне право», «Цивільне право», спеціальних курсів з проблематики корпоративного та цивільного права, підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з цих навчальних дисциплін.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у правотворчій діяльності – для підготовки законопроектів про внесення змін та доповнень до актів цивільного законодавства, а також законодавства, що регулює банківську діяльність;

– у правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів, що пов’язані із захистом прав та інтересів сторін договору рахунку умовного зберігання (ескроу);

– у науково-дослідній діяльності – для наступних досліджень теоретико-прикладних проблем, пов’язаних з правовим регулюванням договору рахунка умовного зберігання (ескроу).

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 14 березня 2024 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертаційна робота Таргоній Юлії Ярославівни «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС» є завершеним науковим дослідженням в межах поставлених завдань.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 4 (чотирьох) наукових статтях у фахових виданнях України та у 8 (восьми) тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота Таргоній Юлії Ярославівни «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС» відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759), та п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 Право (галузь знань 08 Право).

3. Наукові праці Таргоній Юлії Ярославівни, опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають пунктам 8-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

4. Дисертація «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС» Таргоній Юлії Ярославівни рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні наукового семінару,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент

Леонід ТАРАСЕНКО

14 березня 2024 року

Підпис доцента Леоніда ТАРАСЕНКА підтверджую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доцент

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА